

**О.Й. Юрківський, к.е.н., доц.
О.В. Литвинчук, к.ф.н., доц.**

Державний університет «Житомирська політехніка»

Нейтральність оподаткування та соціальна справедливість як принципи оподаткування в Україні

Податкові відносини є історичною сталою та обов'язковою інституцією, характер яких відображає політичні, економічні, соціальні зрізи історичного проміжку розвитку суспільства, держав, континентів. Складність таких відносин призводила неодноразово до військових, соціальних, економічних, політичних криз, що вплинуло на обґрунтування основних принципів роботи з податками та функціонування податкових систем.

Формування податкових систем окремих країн відбувається поступово через формування та підтримку податкової довіри між усіма суб'єктами податкових відносин. Практичне забезпечення довіри в сфері оподаткування здійснюється через елементи правового механізму податків та відповідні принципи оподаткування, які за останні століття зазнавали змін.

Принципи оподаткування, що забезпечують функціонування системи оподаткування в Україні, з 1991 року змінювалися двічі – з прийняттям ЗУ «Про систему оподаткування в Україні» та Податкового кодексу. Значущість принципів досліджується науковцями протягом тривалого часу, а серед основних варто виокремити нейтральність оподаткування та соціальну справедливість, які застосовуються щодо фізичних та юридичних осіб.

Ключові слова: податки; принципи оподаткування; соціальна справедливість; нейтральність оподаткування.

Актуальність теми. Формування інституційних засад податкової системи України з початку 1991 року відбувалося в складний пострадянський перехідний період, час пошуку відповідної структури податків, оптимального рівня податкового тиску не лише на фізичних осіб, але і нових суб'єктів ринкової інфраструктури – малий, середній та «великий» бізнес, нерезидентів, інвесторів, неприбуткових організацій, соціальних підприємців тощо.

Якщо 1991–1996 рр., пов'язані зі становленням «загальної» системи оподаткування на основі сплати податку на прибутку з підприємств, то з 1999 року для мікро та малого бізнесу запровадили «спрощену» систему оподаткування обліку та звітності, що дало альтернативність у виборі режиму оподаткування та продовжило диференціацію платників як фізичних, так і юридичних осіб.

Не менш резонансні зміни відбувалися і в оподаткуванні громадян або фізичних осіб. Вони супроводжувалися не лише зміною законодавства, але і економічного підґрунтя прибуткового оподаткування, податкових інструментів.

Протистояння загальної та спрощеної систем оподаткування, трансформація оподаткування фізичних осіб відбувалися не лише в практичних аспектах застосування елементів правового механізму податків, але і на теоретичному рівні, зокрема відносно принципів оподаткування, які б гарантували дотримання одночасно економічних та юридичних основ нарахування та сплати обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів, податкового контролю відносно фізичних та юридичних осіб.

Викладення основного матеріалу. Проблеми несприйняття платниками окремих податків та зборів, їх відторгнення внаслідок особливостей застосування елементів правового механізму податків, пов'язані не лише з відсутністю податкової довіри уповноважених від держави органів, але і визначенням та дотриманням чітко окреслених принципів оподаткування, які забезпечують функціонування податкової системи та фіскальних взаємовідносин.

Принципи оподаткування як і взаємовідносини держави та платника ставали об'єктом дослідження широкого кола вчених різних шкіл та напрямів, зокрема, А.Сміта, Д.Рікардо, К.Вікселя, Ж.Кольбера, А.Вагнера, Г.Мюрдала, А.Крисоватого, О.Зварича, які визначали як примусовість податків так і одночасно їх соціальність, регулятора багатьох процесів і роль держави в оподаткуванні – не лише економічну, але і юридичну, через обґрунтування насамперед елементів правового механізму податків в законодавчих актах поряд з максимальним дотриманням економічного або ринкового «Laissez faire, laissez passer» [5–7, 10–12].

Тобто, чинні законодавчо-нормативні акти в податковій сфері, зокрема Податковий кодекс, поєднують та узгоджують одночасно два інституційні базиси сучасних податків, внесків або зборів [9]:

- економічний;
- правовий.

Правова та економічна основи обов'язкових податкових платежів поєднуються насамперед через елементи правового механізму податків, серед яких ставки, об'єкт, суб'єкт, одиниця оподаткування,

звітність тощо, які чітко регламентуються законодавством, залежать від встановлених принципів оподаткування.

Як і будь-яка інша система, податкова система функціонує на основі відповідних принципів, як після відновлення незалежності України встановлювалися та змінювалися двічі:

1 етап – з 1991 року – ЗУ «Про систему оподаткування» – принципи побудови податкової систем [2];

2 етап – з 2010 року – Податковий кодекс – принципи податкового законодавства [1].

Ухвалення Податкового кодексу задля уніфікації законодавства та зміна принципів оподаткування полегшили нарахування та сплату податків. Проте економічний зміст окремих елементів механізму податків, зокрема ставок та пільг, залишається проблемним як на суспільному рівні, так і бізнесовому. Тобто економічний базис залишається в «тіні», з нерозумінням з боку платників кроків податкових органів навіть за досконало виписаного законодавства, і це опосередковано прослідковується в окремих принципах оподаткування.

Принципи побудови системи оподаткування, які діяли на початку 90-х, в час становлення ринкових відносин в Україні, визначалися ЗУ «Про систему оподаткування» (табл. 1).

Таблиця 1

Принципи побудови системи оподаткування згідно з ЗУ «Про систему оподаткування»*

Принцип	Економічний базис	Правовий базис
стимулювання науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва, виходу вітчизняного товаровиробника на світовий ринок високотехнологічної продукції	+	
стимулювання підприємницької виробничої діяльності та інвестиційної активності – введення пільг щодо оподаткування прибутку (доходу), спрямованого на розвиток виробництва	+	
обов'язковість – впровадження норм щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), визначених на підставі достовірних даних про об'єкти оподаткування за звітний період, та встановлення відповідальності платників податків за порушення податкового законодавства		+
рівнозначність і пропорційність – справляння податків з юридичних осіб здійснюється у певній частці від отриманого прибутку і забезпечення сплати рівних податків і зборів (обов'язкових платежів) на рівні прибутку і пропорційно більших податків і зборів (обов'язкових платежів) – на більші доходи	+	
рівність, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до суб'єктів господарювання (юридичних і фізичних осіб, враховуючи нерезидентів) при визначенні обов'язків щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів)	+	+
соціальна справедливість – забезпечення соціальної підтримки малозабезпечених верств населення шляхом запровадження економічно обґрунтованого неоподаткованого мінімуму доходів громадян та застосування диференційованого і прогресивного оподаткування громадян, які отримують високі та надвисокі доходи	+	
стабільність – забезпечення незмінності податків і зборів (обов'язкових платежів) і їх ставок, а також податкових пільг протягом бюджетного року	+	
економічна обґрунтованість – встановлення податків і зборів (обов'язкових платежів) на підставі показників розвитку національної економіки та фінансових можливостей з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його доходами	+	
рівномірність сплати – встановлення строків сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), виходячи з необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджету фінансування витрат	+	+
компетенція – встановлення і скасування податків і зборів (обов'язкових платежів), а також пільг їх платникам здійснюються відповідно до законодавства про оподаткування виключно Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим і сільськими, селищними, міськими радами		+
єдиний підхід – забезпечення єдиного підходу до розробки податкових законів з обов'язковим визначенням платника податку і збору (обов'язкового платежу), об'єкта оподаткування, джерела сплати податку і збору (обов'язкового платежу), податкового періоду, ставок податку і збору (обов'язкового платежу), строків та порядку сплати податку, підстав для надання податкових пільг		+
доступність – забезпечення дохідливості норм податкового законодавства для платників податків і зборів (обов'язкових платежів)		+

Джерело: [2]

Дані принципи відповідали загальноприйнятим у практиці провідних країнах світу, хоча застосовувалися й специфічні:

- стимулювання науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва, виходу вітчизняного товаровиробника на світовий ринок високотехнологічної продукції;
- стимулювання підприємницької виробничої діяльності та інвестиційної активності.

Кількісно прослідковувався баланс між правовою та економічною природою податків в цілому, але нарікання платників, судові позови, непорозуміння стосувалися насамперед права, через розрізненість законодавчо-нормативної бази, юридичну неузгодженість між окремими актами.

З 2010 року, з прийняттям Податкового кодексу, відбулися докорінні зміни не лише структури податків та елементів правового механізму, а й зокрема принципів, зорієнтованих в бік правової природи податків, а не економічної (табл. 2).

Таблиця 2

Принципи податкового законодавства за Податковим кодексом України

Принцип	Економічний базис	Правовий базис
загальність оподаткування – кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені цим Кодексом, законами з питань митної справи податки та збори, платником яких вона є згідно з положеннями цього Кодексу		+
рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу	+	+
невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства		+
презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу		+
фіскальна достатність - встановлення податків та зборів з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями	+	
соціальна справедливість – установлення податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків	+	
економічність оподаткування – установлення податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування	+	
нейтральність оподаткування – установлення податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків	+	
стабільність – зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року		+
рівномірність та зручність сплати – установлення строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками	+	
єдиний підхід до встановлення податків та зборів – визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку		+

Джерело: [1]

Сучасний Податковий кодекс містить різні принципи, проте варто виокремити два базові економічні принципи, які досліджуються протягом тривалого часу та направлені на основні суб'єкти сплати – юридичних та фізичних осіб, резидентів та нерезидентів, а з 2023 року на нових платників – Е-резидентів:

- соціальна справедливість;
- нейтральність оподаткування.

Соціальна справедливість і нейтральність оподаткування мають економічну «природу», а протистояння правового та економічного аспекту оподаткування, наприклад, при дотриманні принципу «соціальної справедливості» прослідковується не лише у формулюванні, а й у інструментах досягнення, які теж трансформувалися за останні роки (табл. 3).

Принцип «соціальна справедливість» у законодавстві України*

Принцип	Законодавче регулювання	
	ЗУ «Про систему оподаткування»	Податковий кодекс України
Соціальна справедливість	забезпечення соціальної підтримки малозабезпечених верств населення шляхом запровадження економічно обґрунтованого неоподаткованого мінімуму доходів громадян та застосування диференційованого і прогресивного оподаткування громадян, які отримують високі та надвисокі доходи	установлення податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків
Механізм	<ul style="list-style-type: none"> • неоподаткований мінімум доходів громадян; • диференційоване і прогресивне оподаткування громадян, які отримують високі та надвисокі доходи 	<ul style="list-style-type: none"> • пропорційне оподаткування; • гранична сума доходу, з якого сплачується ЄСВ

Джерело: [1–2].

Дискусійним є використання терміна «платоспроможність», хоча це історично сформована економічна категорія підприємництва та бізнесу, яка пов'язана з ринковим попитом, домогосподарствами, доходами населення, а у податковому контексті передбачає знаходження взаємозв'язку «податки – грошово-майнові статки платника» та:

- максимально можливе вивчення та врахування особливостей платників фізичних осіб як по доходах, так і по витратах у податкових деклараціях;
- застосування системи пільг на відповідні доходи фізичних осіб.

Принцип «соціальна справедливість» не підкріплений відповідними інструментами та механізмами оцінки платоспроможності платників, насамперед фізичних осіб, хоча, щодо останніх, тривалий час застосовувалася прогресивна система оподаткування, неоподаткований мінімум, мінімальна заробітна плата, що є загальноєвропейською практикою (табл. 4).

Таблиця 4

Шкала прогресивного оподаткування доходів початку 2000-х років*

Місячний сукупний оподатковуваний дохід	Ставка та розмір податку
До 17 грн (менше 1 неоподаткованого мінімуму)	Не оподатковується
17,01-85 грн (від 1 до 5 неоподаткованих мінімумів)	6,80 грн + 15 % суми, яка перевищує 85 грн
170,01-1020 грн (від 10 до 60 неоподаткованих мінімумів)	19,55 грн. + 20 % суми, яка перевищує 170 грн
1020,01-1700 грн (від 60 до 100 неоподаткованих мінімумів)	189,55 грн.+30 % суми, яка перевищує 1020 грн
1700,01 грн. і більше (більше 100 неоподаткованих мінімумів)	395,55 грн. + 40 % суми, яка перевищує 1700 грн

Джерело: [4]

Натомість використовується пропорційне оподаткування доходів за єдиною ставкою 18 % від заробітної плати без чітко окресленого механізму визначення платоспроможності окремого платника, а головне – оподатковується і мінімальна заробітна плата на відміну від практики кінця 90-х років ХХ ст.

Поряд з цим соціальна податкова пільга, яка застосовується для зменшення оподаткованого доходу при сплаті ПДФО, направлена тільки на опосередковане врахування офіційного соціального або пільгового статусу, наприклад, через кількість дітей до 16 років, інвалідність окремого громадянина, але не визначення дійсної платоспроможності при сплаті ПДФО та військового збору.

Питання платоспроможності тісно пов'язане з визначенням та декларуванням майна та доходів, наявністю відповідних податкових інформаційних баз, на основі яких має формуватися максимально чітка характеристика платника фізичної особи. Це і допомагає у формуванні відповідних елементів правового механізму податків з прорахованим економічним змістом, враховуючи взаємозв'язок «податки – грошово-майнові статки платника» фізичної особи.

Якщо купівельна здатність фізичних осіб пов'язана з платоспроможністю, здатністю купувати споживчі товари та довгострокового користування, то для юридичних осіб – стратегічною метою є забезпечення конкурентоздатності, підприємства, продукції тощо як на внутрішніх так і зовнішніх ринках.

Відтак використання такого принципу податкового права згідно з Податковим кодексом України як «нейтральність оподаткування» передбачається саме установлення податків та зборів у такий спосіб, який

не може впливати на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків. Відтак через податки, окремі елементи правового механізму фактично забороняється використовувати останні для впливу на економічну складову діяльності підприємств як платників.

Орієнтація такого принципу на юридичних осіб, а не громадян є очевидною, однак, як і платоспроможність, конкурентоздатність вимагає чіткої єдиної методики розрахунку, врахування багатьох факторів мікро- та макрохарактеру.

Таблиця 5

Принцип «нейтральність оподаткування» в законодавстві України

Принцип	Законодавче регулювання	
	ЗУ «Про систему оподаткування»	Податковий кодекс України
Нейтральність оподаткування	Відсутній	установлення податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків
Механізм	Відсутній	врахування на рівні галузей та економіки особливостей та їх відображення в елементах правового механізму податків та принципах

Джерело: [1–2]

Відсутність дієвого економічного механізму забезпечення принципу «нейтральності оподаткування» прослідковується на сьогодні в практиці використання єдиного соціального внеску у розмірі 22 % виключно роботодавцем, що зменшило навантаження і одночасно опосередковано збільшило доходи після оподаткування насамперед працівників, а отже вплинуло опосередковано на їх платоспроможність. Однак це збільшило податковий тиск на фонд оплати праці та витрати підприємства і, як результат, зменшило суттєво конкурентоздатність господарюючих суб'єктів, зокрема відносно іноземних конкурентів. В такому разі порушується рівновага з іноземними компаніями, адже, наприклад, в основних партнерів України в 2020–2023 рр. Німеччині та Польщі – дані платежі розподіляються між роботодавцями і працівниками в різних обґрунтованих пропорціях.

Варто зауважити, що єдиний соціальний внесок, як і соціальні платежі в цілому в Україні, неоднозначно сприймаються як роботодавцями так і найманими працівниками ще з кінця 90-х ХХ століття та об'єднали такі економічно та соціальні протилежні сторони в питанні ухиляння від сплати подібних внесків, хоча їх суспільна необхідність для соціального забезпечення є очевидною.

Принцип нейтральності оподаткування та конкурентоздатності юридичних осіб пов'язана з правилами гри та формування конкурентоздатності не лише на міжнародному рівні, але передусім на національному. Для впливу на конкурентоздатність на міжнародному рівні використовуються тарифне та нетарифне регулювання для врівноваження можливих диспропорцій, проте порушення у відносинах виникають досить часто. Проте порушення ставалися і на національному рівні, зокрема запровадження вільних економічних зон та пріоритетного розвитку, що фактично порушувало принцип нейтральності, адже підприємства знаходилися під різним податковим тиском однієї галузі чи регіону.

Так під час дії ЗУ "Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Житомирській області" до території пріоритетного розвитку належали у власних адміністративно-територіальних межах міста Бердичів, Коростень, Новоград-Волинський, а також Коростенський, Новоград-Волинський, Лугинський, Народицький, Овруцький, Олевський, Малинський, Смільчинський, Володарсько-Волинський райони [3]. Натомість Житомир не належав до цієї групи, що фактично створило додаткові конкурентні переваги для підприємств окремих регіонів Житомирської області через знижені податки, зокрема єдиний податок, що фактично і порушило принцип нейтральності оподаткування.

Висновки. Запровадження нових принципів податкового права, з прийняттям Податкового кодексу, викликає дискусії відносно правової і юридичної природи як принципів так і сучасних податків. Серед принципів, які мають визначальне значення в податкових відносинах, видозмінюються, впливають як на фізичних та юридичних осіб – платників податків, є соціальна справедливість та нейтральність оподаткування. Обидва принципи впливають насамперед на економічну діяльність платників, адже пов'язані з такими економічними показниками, як платоспроможність фізичних осіб, так і конкурентоздатність юридичних осіб відповідно.

Логічність та правильність даних принципів в Україні не підкріплена обґрунтованими податковими інструментами, які б дозволили чіткий взаємозв'язок між:

- податками та платоспроможністю;
- податками та конкурентоздатністю.

Підміна економічного змісту принципів правовим, порушує податкову довіру в податковій системі не лише між платниками і фіскальними органами, а й у відносинах між групами платників податків. Окрім цього, відносно низькі ставки основних прямих податків, порівняно з європейськими країнами, не стали драйвером зменшення тіньової економіки України, а отже проблема недоплат податків в короткостроковій та середньостроковій перспективі буде вносити корективи в бюджетно-податкову політику уряду, особливо під час військового стану.

Перспективи подальших досліджень. Принципи оподаткування мають базуватися на обґрунтованих податкових інструментах для забезпечення виваженого впливу на економічний та соціальний стан платників податків, що є важливим в час поглиблення євроінтеграційних процесів.

Гармонізація податкового законодавства, удосконалення правового так і соціально-економічного змісту податкових принципів та норм, обґрунтування кількості податків, питання адміністрування в середньостроковій перспективі стануть визначальними на шляху продовження митної та податкової інтеграції України з країнами Європи.

Список використаної літератури:

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
2. Про систему оподаткування : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-12#Text>.
3. Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Житомирській області : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1276-14#Text>.
4. Декрет Про прибутковий податок з громадян [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/13-92#Text>.
5. Дослідження про природу і причини багатства народів / А.Сміт, О.Васильєв, М.Межевікіна, А.Малівський. – Київ : Наш формат, 2018. – 736 с.
6. Зварич О.В. Податкові надходження: методологія прогнозування : монографія / О.В. Зварич. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – 444 с.
7. Сучасні виклики забезпечення митної безпеки в Україні : монографія / А.І. Крисоватий, Є.П. Бондаренко, В.А. Валігура та ін. ; за ред. А.І. Крисоватого. – Тернопіль : Університетська думка, 2020. – 414 с.
8. Горкіна Л.П. Нариси з історії політичної економії в Україні (остання третина XIX – перша третина XX ст.) / Л.П. Горкіна. – К. : Наукова думка, 1994.
9. Становлення та розвиток податкової системи України : монографія / М.Г. Волощук, І.І. Матьола, Т.О. Карабін, О.В. Білаш. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. – 172 с.
10. Wicksell K.A. A new Principle of Just Taxation / K.A. Wicksell // Classics in the Theory of Public Finance. – NY : St. Martin's Press, 1967. – XIX. – 244 p.
11. Myrdal G. The Political Element in the Development of Economic Theory / G. Myrdal. – London : Routledge & Kegan Paul, 1965. – XVI. – 248 p.
12. Wagner A. Finanzwissenschaft, Gebühren und allgemeine Steuerlehre: Lehrbuch der politischen Okonomie / A. Wagner, E. Nasse. – 6 Band, 2 Teil. – Leipzig und Heidelberg, 1890. – 708 b.
13. Легенчук С.Ф. Звітність з трансфертного ціноутворення в умовах аутсорсингу: організаційні та поведінкові аспекти / С.Ф. Легенчук, І.В. Жиглей // Економіка, управління та адміністрування. – 2022. – № 1 (99). – С. 62–68. DOI: 10.26642/ema-2022-1(99)-62-68.
14. Юрківський О.Й. Соціальні збори як інституційна основа податкової довіри в податковій системі / О.Й. Юрківський, С.В. Свірко, Т.П. Назаренко // Економіка, управління та адміністрування. – 2021. – № 2 (96). – С. 9–14. DOI: 10.26642/ema-2021-2(96)-9-14.

References:

1. *Podatkovi kodeks Ukrainy*, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. *Pro systemu opodatuvannia, Zakon Ukrainy*, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-12#Text>
3. *Pro spetsialnyi rezhym investytsiinoi diialnosti na terytoriiakh prioryetnoho rozvytku v Zhytomyrskii oblasti, Zakon Ukrainy*, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1276-14#Text>
4. *Dekret Pro prybutkovyi podatok z hromadian*, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/13-92#Text>
5. Smit, A., Vasyliiev, O., Mezhevikina, M. and Malivskyi, A. (2018), *Doslidzhennia pro pryrodu i prychny bahatstva narodiv*, Nash format, Kyiv, 736 p.
6. Zvarych, O.V. (2013), *Podatkovi nadkhozheniia: metodolohiia prohnozuvannia*, monohrafiia, Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, K., 444 p.
7. Krysovatyi, A.I., Bondarenko, Ye.P., Valihura, V.A. et al. (2020), *Suchasni vyklyky zabezpechennia mytnoi bezpeky v Ukraini*, monohrafiia, in Krysovatyj, A.I. (ed.), *Univertsytetska dumka*, Ternopil, 414 p.
8. Horkina, L.P. (1994), *Narysy z istorii politychnoi ekonomii v Ukraini (ostannia tretyna KhIKh – persha tretyna KhKh st.)*, Naukova dumka, K.
9. Voloshchuk, M.H., Matola, I.I., Karabin, T.O. and Bilash, O.V. (2021), *Stanovlennia ta rozvytok podatkovoi systemy Ukrainy*, monohrafiia, Vydavnytstvo Oleksandry Harkushi, Uzhhorod, 172 p.

10. Wicksell, K.A. (1976), «A new Principle of Just Taxation», *Classics in the Theory of Public Finance*, St. Martin's Press, NY, XIX, 244 p.
11. Myrdal, G. (1965), *The Political Element in the Development of Economic Theory*, Routledge & Kegan Paul, London, XVI, 248 p.
12. Wagner, A. and Nasse, E. (1890), *Finanzwissenschaft, Gebühren und allgemeine Steuerlehre: Lehrbuch der politischen Ökonomie*, 6 Band, 2 Teil, Leipzig und Heidelberg, 708 p.
13. Lehenchuk, S.F. and Zhyhlei, I.V. (2022), «Zvitnist z transfertnoho tsinoutvorennia v umovakh autorsynhu: orhanizatsiini ta povedinkovi aspekty», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, No. 1 (99), pp. 62–68, doi: 10.26642/ema-2022-1(99)-62-68.
14. Yurkivskyi, O.Y., Svirko, S.V. and Nazarenko, T.P. (2021), «Sotsialni zbory yak instytutsiina osnova podatkovoi doviry v podatkovii systemi», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, No. 2 (96), pp. 9–14, doi: 10.26642/ema-2021-2(96)-9-14.

Юрківський Олександр Йосипович – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0003-0297-2519>.

Наукові інтереси:

- міжнародне оподаткування;
- міжнародні відносини та політика;
- сучасні економічні теорії;
- управлінський облік.

E-mail: yurkivsky@gmail.com.

Литвинчук Оксана Валеріївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри міжнародних відносин та політичного менеджменту Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0002-5370-1674>.

Наукові інтереси:

- міграційна політика;
- міграційні процеси;
- євроінтеграційні процеси;
- державне управління міграційними процесами.

E-mail: kgn_lov@ztu.edu.ua.

Yurkivsky O.Y., Lytvynchuk O.V.

Tax neutrality and social justice as principles of taxation in Ukraine

Tax relations are a historical permanent and mandatory institution, the nature of which reflects the political, economic, and social aspects of the historical period of development of society, states, and continents. The complexity of such relations led more than once to military, social, economic, and political crises, which affected the justification of the basic principles of working with taxes and the functioning of tax systems.

The formation of tax systems of individual countries takes place gradually through the formation and maintenance of tax trust between all subjects of tax relations. Practical assurance of trust in the field of taxation is carried out through the elements of the legal mechanism of taxes and the corresponding principles of taxation, which have undergone changes over the past centuries.

The principles of taxation, which ensure the functioning of the taxation system in Ukraine, have changed twice since 1991 – with the adoption of the Law «On the Taxation System in Ukraine» and the Tax Code. The significance of the principles has been studied by scholars for a long time, and among the main ones, neutrality of taxation and social justice, which are applied to individuals and legal entities, should be singled out.

Keywords: taxes; principles of taxation; social justice; neutrality of taxation.

Стаття надійшла до редакції 09.08.2023.